

en dus opnieuw het sluisencomplex zou passeren?

Jawel. Op 7 en 11 oktober werd de lederschildpad opnieuw gemeld, dit keer aan beide zijden van de pier van Scheveningen. Het exemplaar kon vanaf de pier worden waargenomen met telescopen, maar werd ook gemeld door een supper die het dier tot op enkele meters kon naderen. Op 9 oktober is er nog een waarneming voor de Oosterscheldekering gedaan.

Op 28 oktober werd om 19:30u door garnalenkotters O.190 Reinhilde voor de Belgische kust tussen Oostende en Middelkerke een volwassen lederschildpad opgevisst. Het dier was te zwaar voor de netten, waardoor de deze scheurden en het ogenschijnlijk ongedeerd weer in de Noordzee verdween. De vissers konden gelukkig enkele foto's nemen. Op basis van een aantal kenmerken is duidelijk dat het om een ander exemplaar gaat. Dit was pas de zevende waarneming van deze soort voor België, na drie eerdere strandingen en drie waarnemingen op zee.

Op 4 november werd een lederschildpad dood aangetroffen in Denemarken, op het wad ter hoogte van Vestende Ballum, Jutland. Te oordelen aan de hoofdwond gaat het met zekerheid om het exemplaar dat ook in Nederland werd gezien. Het lot is bezegeld... Het intacte kadaver werd opgehaald door het Museum Sønderjylland voor sectie.

Edo Goverse & Dominique Verbelen

e.goverse@ravon.nl &
dominique.verbelen@
natuurpunt.be

Adders in de provincie Groningen

Een waterstandsverhoging in Appèlbergen in de winter van 1992 leek de laatste populatie adders te hebben verdreven uit het Groninger landschap. In 2015 dook er pas weer een adder op in een gebied nabij Bourtange. Reikhalzend werd vanaf dat jaar uitgekeken naar de terugkeer van de adder uit nabijgelegen gebieden. Voorjaar 2020 was het zover. Er kwamen meldingen binnen over adders die een hond gebeten hadden in een heel ander gebied: Appèlbergen. En een foto was het bewijs. Ook de zoektocht door leden van de WAN (Werkgroep Adderonderzoek Nederland) in het gebied had succes: de adder is terug in de provincie Groningen.

Op 10 april 2020 kreeg ik een app-bericht van een collega die naast haar baan in het onderwijs ook werkzaam is bij een dierenartsenpraktijk in de stad Groningen: *"Als ik vragen mag, is dit een adder?". Bijgevoegd foto 1. "Het is een foto van een klant, haar hond is gebeten net. Dit is de 3e al deze week... de foto is van 2 uur geleden (ongeveer 14:30 uur). Appèlbergen."*

Op de foto (figuur 1) was een mooie adderman (*Vipera berus*) te zien die de eerste vervelling na de winterrust al had gehad.

De foto met locatie werd snel gedeeld in de app-groep van de WAN en op 12 april 2020 om 09.15 uur stonden we in de zon in het gebied met een temperatuur die ongekend hoog was voor de tijd van het jaar (nieuw warmterecord). Al snel werd er een levend-barende hagedis (*Zootoca vivipara*) aangetroffen die bij 12°C heerlijk op een mosbank

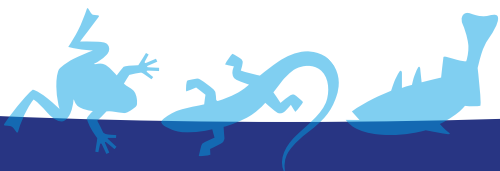
Figuur 1. Adderman die een hond had gebeten. (Foto: eigenaar gebeten hond)

Figuur 2. Adder in de pijpenstro. (Foto: Edwin Harkema)

lag te zonnen. We zochten langs verschillende dijkjes en randjes, maar vonden niets. We besloten wat dichterbij het grote veen te zoeken. Voor de adder zou dit immers makkelijker zijn voor de verplaatsing tussen zomer- en winterhabitat. En toen was het

raak. Om 9:45 uur zagen we naast een stapel oud hout (stammen en takken van ongeveer polsdikte), in het pijpenstro (*Molinia caerulea*) een prachtige adder die lag te zonnen (figuur 2). Op afstand was aan de kleur al te zien dat het een man was.

Figuur 3. Kopschild addervrouw. (Foto: Edwin Harkema)

De adder bleef rustig liggen toen we langs liepen. Met een lengte van 51 cm en een gewicht van 73 gram was dit een mooi doorvoede volwassen man. Voor individuele herkenning maakten we een kopfoto, waarop de unieke kopschilden duidelijk te zien zijn. Toen we de adderman weer terug legden in de pijpenstro, gleed hij rustig naar de houtstapel.

Terwijl we met onze ogen het dier volgden, zagen we op één van de stammen nóg een adder liggen! Dit keer een volwassen vrouw. Ook deze liet zich goed benaderen, zodat we de gegevens konden verzamelen: 105 gram en 50 cm lang. Duidelijk zichtbaar was een verdikking op de plek van de maag. Deze dame had kortgeleden een prooi verorberd. Ook van deze slang maakten we een kopfoto (figuur 3).

Blij dat we een man en een vrouw hadden gevonden ging de zoektocht de hele ochtend door. Helaas is het bij deze twee individuen gebleven. We zullen vaker een kijkje nemen in dit gebied, om zo deze 'populatie' adders in de provincie Groningen te kunnen monitoren.

Discussie/Dankwoord

Natuurlijk rijst de vraag waar deze dieren ineens vandaan komen. Is de populatie al die tijd onder de radar gebleven? Zijn er dieren illegaal uitgezet in dit gebied? Deze vragen zijn lastig te beantwoorden. Hiervoor zijn meer inventarisatiegegevens nodig. Dank aan de mensen van de WAN voor het delen van kennis. Dank aan Shireen de Haan voor het melden van de bijtincidenten en het delen van de foto. Zonder deze melding zou dit gebied niet geïnventariseerd worden.

Bijzondere dank aan Harry Offringa van Staatsbosbeheer voor het geven van extra informatie en het verlenen van toegang tot het gebied.

Leon Luijten & Edwin Harkema

Appèlbergen

Het gebied Appèlbergen (ca. 35 ha) is sinds 1994 grotendeels in handen van Staatsbosbeheer. Het is een afwisselend gebied met bos, halfopen en open delen. Het grootste gedeelte is bos (bijna 22 ha), gevolgd door moeras (ruim 8,5 ha) en heide (ruim 2 ha). In de omgeving is landbouwgrond te vinden. Door het afwisselende landschap met een royaal deel moeras/hogveen en aardig wat hoogteverschillen, zijn er veel verschillende microhabitats te vinden en is het gebied geschikt voor de adder. Er zijn veel verhogingen in het terrein waar de zon bijna de gehele dag op kan schijnen, er zijn veel muizenholen, er zijn plekken met een dikke moslaag, er is veel dood hout aanwezig, er is een groot hoogveengebied met gagel (*Myrica gale*), pijpenstrootje (*Molinia caerulea*), pitrus (*Juncus effusus*) en veenmos (*Sphagnum* sp.); allemaal zaken die een adder jaarrond goed kan gebruiken.

